

Vincenzo Cornaro

Poemul

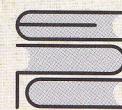
Ezpotocpit

ilustrat de Petracche logofătul

Ediție facsimilată după
manuscrisul românesc 3514
al Bibliotecii Academiei Române

Coordonator

Gabriela Dumitrescu

Editura Excelență prin Cultură

București, 2016

CUPRINS

EROTOCRITUL LUI VINCENZO CORNARO ILUSTRAT DE PETRACHE LOGOFĂTUL

Gabriela Dumitrescu

9

EROTOCRIT, MANUSCRISUL ROMÂNESC 3514

10

EROTOCRIT, TEXTUL MANUSCRISULUI

461

Prof. Dr Gabriel Strempl
Membru de onoare al Academiei Române.

Gabriela Dumitrescu

GLOSAR

Gabriela Dumitrescu

566

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

571

EROTOCRITUL LUI VINCENZO CORNARO

ILUSTRAT DE PETRACHE LOGOFĂTUL

Gabriela Dumitrescu

Stăpânită de venețieni în perioada 1204 -1669, Creta a fost una dintre puținele părți ale lumii vorbitoare de limbă greacă care nu au fost cucerite de Imperiul Otoman în timpul perioadei Renașterii, iar insula a devenit cunoscută pentru aşa-numita *Renaștere cretană*, al cărei faimos reprezentant a fost Domenikos Theotokopoulos, cunoscut sub numele de El Greco. În ceea ce privește poemul *Erotocrit* al lui Vincenzo Cornaro, el este, de asemenea, general recunoscut drept capodopera literară a Renașterii cretane, preluată în cultura orală din Creta și rămas mereu popular în rândul cititorilor greci. Despre autor, nu există prea multe date biografice, Vitsentzos Kornaros fiind un nume destul de comun în Creta, în perioada în cauză. Cele mai sigure informații sunt dovezile interne oferite de poem: poetul se identifică pe sine¹ la sfârșitul textului, în exact șase versuri, precis formulate:

„ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ είν' ο ποιητής και στη γενιά ΚΟΡΝΑΡΟΣ,
που να βρεθή ακριμάτιστος, σα θα τον πάρη ο Χάρος.
Στη Σητεία εγεννήθηκε, στη Σητεία ενεθράφη,
εκεί καμει κ' εκόπιασεν ετούτα που σας γράφει.
Στο Κάστρον επαντρεύτηκε σαν αρμηνεύγει η φύση,
το τέλος του έχει να γενή όπου ο Θεός ορίσῃ”.

VINCENTIU este poetul și de neam CORNAROS,
Va fi găsit chiar fără de păcat când Charos (moartea) îl va lua.
În Sitia s-a născut, în Sitia a crescut,
Acolo a făcut de său trudit acestea ce să scrie.
În Castro s-a căsătorit fiind stăpân naturii,
Și sfârșitul îi va fi când Dumnezeu va rândui.

După datele existente în arhive, Cornaro se pare că s-a născut în 1553 într-o familie nobilă venețiano-cretană, ca fiu al lui Giacomo Cornaro și frate al istoricului și literatului Andrea. Andrea Cornaro a fost autorul unei istorii nepublicate a Cretei și președintele societății literare Accademia degli Stravaganti din Castro. În 1590, familia s-a mutat în Candia (actualul Iraklion), unde Cornaro a devenit administrator și s-a căsătorit cu Marietta Zeno, cu care a avut două fiice, Elena și Caterina. A murit în 1613 sau 1614, iar poemul se presupune că a fost compus în jurul anului 1600.

Intriga poemului nu a fost una originală: Cornaro a împrumutat-o dintr-o traducere italiană în proză a celebrului roman medieval francez *Histoire du chevalier Paris et de la belle Vienne*, scris de Pierre de la Cypède² în 1432. Cu toate acestea, poetul cretan, într-un adevarat stil renascentist, a transformat temele dragostei și războiului într-un prototip corespunzând în întregime proprietăților sale scopuri, arătându-se a fi un foarte bun povestitor și un interpret sensibil al inimii umane. Cornaro ne arată încă de la început ce l-a îndemnat să scrie aceasta povestire: schimbarea vremurilor, dușmaniile războiului, puterea iubirii și frumusețea prieteniei. Toate acestea sunt prezentate în desfășurarea unei iubiri adevarate, care învinge până la urmă orice piedică. Poemul este împărțit în cinci părți, ca o piesă de teatru, iar narativitatea este echilibrată subtil cu ajutorul dialogurilor, creându-se astfel un ritm care captează în mod strălucit atenția cititorului. *Erotocritul* unește magia mitului cu o înțelegere profundă a vieții de zi cu zi și exprimă triplul ideal medieval al curajului, frumuseții și înțelepciunii. În fapt, este o lucrare

profund înrădăcinată în tradițiile autentice grecești, care dezvăluie sentimente de iubire pură, de dragoste pentru viață și libertate. Cele cinci părți ale poemului descriu vicisitudinile prin care trec cei doi îndrăgostiți, Erotocrit și Aretusa, de la primele manifestări ale iubirii lor până la căsătorie. Cu o consistență internă exemplară, *Erotocritul* combină componente lumii sale imaginare, având în centru cetatea Atenei - *tronul de virtute și râul înțelepciunii* - într-un mod unic, în timp ce personajele sale sunt vii, cu sentimente reale și o nestăvilită pasiune de viață. Cornaro nu ezită să se bazeze pe tradiția poetică greacă, în special aceea a romanelor vernaculare, între care *Erotocritul* reprezintă nu numai o evoluție, dar și exemplul suprem - prezent sau absent, personajul se regăsește în prim-planul fiecărei părți.

Din acest punct de vedere, este surprinzător să constatăm modul în care ritmul acestui poem - versul iambic de cincisprezece silabe - a pătruns în pronunția și frazarea limbii vorbite. Toți marii poeți greci, de la Dionysios Solomos³ la Giorgios Seferiades⁴, au celebrat acest poem și au recunoscut ceea ce îl datorează.

Scris în versuri și în proză în secolul al XVII-lea și publicat pentru prima dată la Veneția în 1713, *Erotocritul* în limba greacă a supraviețuit într-un singur manuscris, din 1710, păstrat acum la British Library⁵ și publicat tot la Veneția în 1717. Textul manuscrisului este continuu, cu excepția câtorva titluri, care indică începutul unor episoade specifice. Cu toate acestea, în tradiția textuală reprezentată de o serie de ediții venețiene și, mai târziu, ateniene, poemul este împărțit în cinci părți (sau cărți), împărțire care pare să apartină concepției autorului. Natura dramatică a concepției poemului este, de asemenea, subliniată de utilizarea extensivă a dialogului și monologului, în cadrul căror protagoniști își dezvăluie sentimentele lor și își susțin drepturile. Aproximativ 42% din întregul poem este scris sub formă de vorbire directă, în timp ce numele vorbitorilor sunt indicate, în edițiile tipărite și, de obicei, în manuscrise, după maniera unui text dramatic. Dar el este un poem narativ, nu o piesă de teatru, cu comentarii privitoare la acțiune furnizate de un povestitor, desemnat în mod expres ca poet. Permitând personajelor sale să vorbească în mod direct, cu minimum de introducere și comentariu descriptiv, autorul creează iluzia unei lucrări dramatice, deși unitatea de timp și spațiu nu este respectată. Se observă, de asemenea, o oarecare alternanță a stărilor de spirit între cele cinci părți. Astfel, în prima și cea de a cincea parte, emoționalul și dramaticul sunt predominante, în timp ce tema romantică progresează, în părțile a doua și a patra, începând cu trezirea iubirii și separarea ulterioară a celor doi îndrăgostiți.

Personajele romanului sunt următoarele: HERCULE (Iraklie), împăratul Atenei, ARTEMIS, împărăteasa, soția sa, ARETUSA, fiica lor, PEZOSTRAT, consilier politic al împăratului, EROTOCRIT, fiul lui, iubitul Aretusei, POLIDOR, prieten de încredere al lui Erotocrit, SOLDAȚII împăratului, FRUSINA, doica Aretusei, MAMA lui Erotocrit, DEMOFAN, fiu de boier din Mitiline, ANDROMAH, fiu de preot din Anaplia, FILARET, conducătorul Motoniei, HERCULE (Iraklie), conducătorul Egripului, NICOSTRAT, conducătorul Macedoniei, DRACOMAH, conducătorul Coroniei, TRIPOLEM, conducătorul Sclavoniei, GLIKARETIS, conducătorul Axiei, SPIDOLIONTAS, Caramanitul, PISTOFOR, fiul împăratului Bizanțului, DRACOCARD, conducătorul orașului Patra, HARIDIM, fiu de boier din Creta, CHIPRIDIM, fiu de preot din Cipru, VLADISTRAT, împărat al Vlahiei, ARIST, nepotul său, FRONIST, consilier de război al împăratului Iraklie, PISTENTIS, servitorul de încredere al lui Erotocrit.

Partea întâi începe cu nașterea fiicei regelui Eracle al Atenei, numită Aretusa, întrupare a frumuseții, virtuții și înțelepciunii. Erotocrit, unicul fiu al primului consilier al regelui, viteaz și mare maestru în mânuirea armelor, se îndrăgostește de Aretusa, dar, conștient de diferențele sociale care îi despart, își cântă iubirea noaptea, sub ferestrele palatului, însotit de lăută. La curtea împăratului, toți îl ascultă cu admirație, fără să știe cine este. Aretusa, la rândul ei, se îndrăgostește de acest cântăreț minunat. Împăratul, curios să afle cine este acel cântăreț, organizează o mare serbare, la care îi invită pe toți cântăreții. Din păcate, la acea serbare, Erotocrit nu vine, iar bucuria Aretusei de a-și afla alesul inimii nu se împlineste. Atunci, împăratul trimite într-o seară zece slujitori ca să-l aducă pe cântăreț în fața sa, acestia, neputând să-l

aducă de bună învoie, încearcă cu forța. Erotocrit și prietenul său Polidor îi ucid însă pe doi dintre slujitori, iar pe ceialalți îi rănesc și-i alungă. Numai doi scapă și duc împăratului vestea despre marea vitejie a cântărețului, pe care nici măcar nu l-au putut vedea, el și tovarășul său având măști pe față.

După acest eveniment, la îndemnul lui Polidor, Erotoctrit pleacă la Egripos, pentru a încerca să uite pasiunea lui. În timpul absenței sale, Aretusa îi descoperă identitatea, făcându-i o vizită tatălui lui Erotoctrit. Când se întoarce, Erotoctrit constată că poemele sale de dragoste și portretul Aretusei lipsesc din camera lui. Din moment ce numai ea a intrat în cameră în absența sa, el știe de acum că secretul său a fost descoperit. Vizitele la palatul împăratului devin tot mai dese, iar iubirea dintre cei doi tineri devine tot mai mare.

Partea a doua se referă la turnirul organizat de împăratul Eraclie cu scopul de a-i oferi fiicei sale un divertisment, dar și pentru a-i găsi soțul potrivit. Printi și nobili din multe țări au sosit pentru a lua parte la acest turnir, aceștia sunt prezentați unul câte unul (apariția lor este descrisă în detaliu). Ultimul venit este Charidhimos, conducătorul din Gortyn în Creta. Un interludiu pastoral se referă la iubirea sa tragică pentru o fată cu care s-a căsătorit și pe care, accidental, aflându-se la vânătoare, a ucis-o. Văzându-l pe Charidhimos, Karamanit Spitholiondas îl acuză că are o sabie furată de la tatăl său de tatăl cretanului și îl provoacă la duel. Cretanul acceptă și îl omoară pe Karamanite într-o confruntare acerbă. Când turnirul se reia, a doua zi, regele desemnează trei campioni – Kypridhimos din Cipru, cretanul Charidhimos și Erotoctrit – pentru a se lupta cu ceilalți zece cavaleri. Erotoctrit intră primul în luptă și îi învinge pe Filaret Methoni, Iraklie din Egripos și Dhrakokardhos din Patra. În continuare, cipriotul îi învinge pe Dhimonis din Mytilene, Andromachos din Anapli, și Pistoforos al Bizanțului. În cele din urmă, războinicul cretan își învinge și el adversarii: Dhrakomachos din Koroni, Nikostratis al Macedonia și Tripolimos din Sklavonia. Lui Pistoforos, în ciuda înfrângerii sale, își acordă un premiu pentru cel mai elegant și mai frumos participant, are loc tragedia la sorti pentru a determina care dintre cei trei campioni se vor întâlni în final. Soarta decide că Charidhimos este exclus și el se retrage furios. Erotoctrit se luptă cu cipriotul, îl învinge și primește cununa victoriei din mâinile Aretusei.

Partea a treia prezintă evoluția iubirii dintre Erotoctrit și Aretusa, care devine acum mai îndrăzneață: se întâlnesc noaptea în secret și vorbesc printr-o fereastră deschisă. Erotoctrit este încurajat de Aretusa să ceară tatălui său să se ducă la rege și să-i ceară mâna. Pezostrat, intuind riscurile unei asemenea cereri, îndeplinește cu greu dorința fiului său. Împăratul reacționează însă violent la această cerere, considerând că o astfel de căsătorie este inacceptabilă, și îl pedepsește pe Pezostrat să nu mai iasă din casă toată viață, iar Erotoctrit este trimis în exil. După un pasiunat rămas bun, în care cuplul schimbă inele și jurăminte de dragoste, Erotoctrit părăsește Atena.

În partea a patra, împăratul Eraclie hotărăște să o căsătorească pe Aretusa cu fiul împăratului din Bizanț, însă aceasta refuză, drept urmare, împreună cu doica, este trimisă la închisoare.

Aflat în pribegie în insula Eubea, dar permanent cu gândul la iubita sa, Erotoctrit află de nenorocirile Aretusei prin intermediul servitorului său Pistentis, care mergea des la Atena. În același timp, cu complicitatea paznicilor încisorii și a doiciei sale Frusina, Aretusa află la rândul său ce se întâmplă cu Erotoctrit. După trei ani în exil, Erotoctrit aude că Atena este în război cu regele Vladistrat al Vlahiei. Cu față înnegrită și de nerecunoscut, el face mai multe raiduri asupra inamicului, provocându-i pierderi grele. Într-o astfel de incursiune salvează viața împăratului Eraclie, iar acesta îi oferă jumătate din regat drept recompensă.

Mai târziu, Erotoctrit luptă în duel cu campionul vlah Aristos (numele său înseamnă cel mai bun), îl învinge și salvează astfel Regatul Atenei de dușmanii săi. În final, drept recunoștință, împăratul îi oferă coroana împărației, însă Erotoctrit, care nu se demascase, refuză, cerând în schimb mâna Aretusei și, în cele din urmă, se căsătoresc.

Făcând o analiză a textului, putem constata cu ușurință că a doua și a patra parte a poemului sunt dominate de conflictul fizic: turnurile de la Atena și războiul împotriva Vlahiei. Mai mult decât atât, structura celei de a cincea părți reflectă forma dramei neoclasicice: primele două acte conțin expunerea și etapele inițiale către un rezultat satisfăcător (demonstrația de viteză bărbătească a lui Erotocrit), al treilea act implică eroii în acțiune și dificultăți (exilul, închisoarea), al patrulea prezintă căile de atac folosite (Erotocrit câștigă bunăvoița regelui), iar cel de al cincilea act, partea finală, aduce rezolvarea conflictului și un sfârșit fericit.

Într-o epocă preocupată de iluzie și realitate, ilustrată de dictonul - *toată lumea este o scenă* -, nu este surprinzător că elementele dramatice își fac apariția și în alte genuri literare. În *Erotocrit*, descrierea jocurilor conține câteva tușe teatrale (spre exemplu, apariția conducătorului Sklavoniei pe câmpul unde se desfășurau jocurile este însotită de tunete și fulgere artificiale, iar conducătorul din Koroni apare pictat în aşa fel încât să arate ca o peșteră).

În același timp, diferite teme interacționează în mai multe feluri pe tot parcursul poemului. Examinând aceste teme se poate observa, într-o oarecare măsură, bogăția modalităților de caracterizare a personajelor. Fără îndoială, dintre cei doi protagonisti ai poemului, Aretusa este cel mai bine portretizată și către ea se îndreaptă și bunăvoița lui Cornaro: aproape 30% din totalul dialogurilor din poem sunt alocate ei, în timp ce Erotocrit are doar 19%.

Ceea ce este interesant la acest poem este faptul că cititorul poate participa la acțiunile care au loc în această lume imaginară și în același timp să fie conștient de acestea așa-numite amăgiri. Ironia subtilă, un fel de *docta ignorantia*, care se află la originea imboldului creativ al lui Cornaro, face în mod plăcut acceptabile simplificările morale ale societății perfecte, pe care le inventează pentru personajele sale. *Erotocrit* este o operă de ficțiune legată de un narator omniscient, care, din momentul în care anunță anumite teme, le expune în mod exemplar. Cu origini în antichitate, trecând printr-o varietate de manifestări medievale, poemul romantic, revitalizat prin contactul cu Occidentul, se afirmă total în cadrul Renașterii cretane. În același timp modern și tradițional, *Erotocritul* continuă să fie citit și admirat de cititorul obișnuit, dar reprezintă și o sursă de inspirație. Calitățile sale durabile au fost adesea recunoscute, însă abia în ultimele câteva decenii critica textuală a analizat și măiestria subtilă cu care Cornaro a transformat o poveste franceză medievală într-un monument literar grecesc al Renașterii.

În literatura populară a secolului al XVIII-lea românesc, *Erotocritul* a circulat sub forma unui roman-poem, fiind tradus pentru prima dată în limba română de Hristodor Ioan Trapezuntul⁶, între 1770-1780, iar a doua oară, de un anonim. Vasile Vârnăv, copist din Botoșani, a folosit traducerea anonimă, pe care a prelucrat-o, încercând să plaseze acțiunea într-un mediu cu specific românesc. Mai târziu, Anton Pann și Tudorache Iliad realizează o nouă traducere în limba română, publicată la Sibiu în 1837. De această dată poemul a fost publicat sub titlul *Noul Erotocrit*, după prelucrarea în versuri, în limba neogreacă, a lui Dionisie Fotino, apărută la Viena în 1818.

De-a lungul timpului, poate mai mult decât oricare alt roman cu caracter popular, *Erotocritul* s-a bucurat de o largă răspândire în cadrul societății românești, îndeosebi în vremea domniilor fanariote. Multii boieri de seamă din Valahia, din familiile Ghica, Văcărescu, Golescu, Brâncoveanu, Filipescu, Suțu, Știrbei sau Balș, Beldiman, Sturdza, Negruzzî din Moldova, au fost interesați de conținutul acestui roman și au contribuit cu bani la copierea și răspândirea lui.

Așa se face că numărul manuscriselor care s-au păstrat, atât din traducerea moldovenească în proză, cât și din traducerea munteană, atribuită de Eugenia Dima lui Alecu Văcărescu⁷, este destul de mare, cele mai multe dintre ele aflându-se la Biblioteca Academiei Române. Din cele 12 manuscrise care reprezintă varianta munteană a traducerii *Erotocritului*, Vasile Grecu consideră că manuscrisul copiat la București în 1787 de logofătul Ioniță și ilustrat de Petracă logofătul, respectiv manuscrisul românesc 3514, pe care îl publicăm în volumul de față în facsimil, alături de transcrierea textului chirilic, este cel mai aproape de original⁸.

Manuscrisul, pe suport hârtie, conține 219 file, dintre care una - la începutul volumului, nenumerată - și alta - la sfîrșitul lui - sunt nescrise. Filele au două numerotări: una veche, scrisă de mâna, cu cerneală, marcând 224 file, iar alta, de mașină, care marchează 219 file. După numerotarea de mâna, lipsesc filele: 54, 55, 75, 76, 91- 92, iar fila 203 a fost numerotată de două ori.

Scrierea este cursivă, caligrafică, cu cerneală neagră și roșie, dar nu aparține integral aceluiași copist (logofatul Ioniță). În unele locuri au intervenit alte mâini, cu un scris mai drept și cu litere mai subțiri sau mai groase, așa cum se poate vedea la filele: 17v, 18r, 86v, 94v, 96r-99v, 117v-119v, 121r, 124r, 127v-129v, 133r-133v, 134v-135v, 142r-143v, 148r-151v, 156r-159r, 163r-166v, 168v-174v, 177v-178v, 184r-188r, 192r-194v, 197r-198v, 203r-204v, 207r-210v.

Ilustrația volumului, realizată de Petrușel logofatul, al cărui autoportret se regăsește la fila 218v, se compune, în principal, din două tipuri de ornamente: ornamente fitomorfe și miniaturi care însoțesc textul romanului. Ornamentele fitomorfe sunt reprezentate de ghirlande florale, care decorează marginea stângă a majorității paginilor ce conțin text și de peisaje cu arbori și flori care, uneori, ocupă întreaga pagină, acestea din urmă se regăsesc la filele: foaia de titlu verso, 57v, 70v, 81r, 103v, 123r, 166v, 219r.

Miniaturile care însoțesc textul se regăsesc la filele: 1v, «Împăratul Eralie», 2r, «Împărăteasa Artemi», 2v, Aretusa, 3r, Pezostrat, «tatăl lui Erotocrit», 3v, Erotocrit, 5r, Polidor, «prietenul lui Erotocrit», 6r, Polidor și Erotocrit, 9r, «Erotocrit și Polidor sfătuindu-se», 10v, «Erotocrit și Polidor cântând la fereastra Aretusei», 11v, «Aretusa», 12r, «Banchetul dat de împărat», 13v, «Erotocrit și Polidor luptându-se cu oștenii împăratului», 14r, «Erotocrit și Polidor, după luptă», 14v, «Împăratul Eralie», 15v, Aretusa și Frosina, 18v, Pezostrat și Erotocrit, 22v, «Convorbire între Aretusa și Frosina», 25r, «Erotocrit plângându-se lui Polidor», 27v, «Erotocrit și Polidor», 28v, «Erotocrit și Polidor, călări», 29v, «Împăratul Eralie și Aretusa», 31r, «Trăsura cu împărăteasa, Aretusa și Frosina, mergând să-l viziteze pe tatăl lui Erotocrit», 31v, «Aretusa și doica Frosina în grădina palatului», 32r, «Portretul Aretusei făcut de Erotocrit», 33r, «Aretusa arătând Frusinei tabloul cu portretul ei», 36r, «Aretusa și Frosina», 40r, «Erotocrit și mama sa», 40v, «Erotocrit tângându-se», 42r, «Erotocrit cântând la harpă», 44v, «Erotocrit și Polidor», 47r, «Împăratul Eralie între Aretusa și Erotocrit, pe care îl mângează», 48r, «Erotocrit cântând la harpă», 50v, «Erotocrit și Polidor», 51v, «Împăratul Eralie, împărăteasa, Aretusa și Frosina într-un foișor», 52v, Dimofan, «domnul de la Mitilena», 53r, Andromah, «domnul de cetatea Machidoniei», 54r, Filaret, «domnul de țara Moteniei», 54v, Eralie, «domnul de cetatea Egripului», 55r, Nicostrat, «domnul de la cetatea Acsiei», 55v, Dragomah, «domnul de cetatea Coroniei», 56r, Tripolim, «domnul Sclavoniei», 57r, Licarit, «cu buzdugan în mâna», 57v, «Împăratul Eralie și Aretusa», 58r, Spidalion, «domnul caramanăilor», 58v – 59r, Pistofor, «feciorul împăratului de la Vizantia, cu alaiul său», 60r, «Aretusa și Frosina», 60v, Dracocardos, «domnul de la cetatea Patras», 61v, Protimos, 62r, Erotocrit, 64v, Haridim, «craiu de la Crit», 65v, Spialeoda, 69r, Haridim în luptă cu Spialeoda, 71r, Haridim învingând pe Spialeoda, 73r, «Erotocrit și Eralie, domnul de cetatea Egripului, înfrântându-se», 73v, «Erotocrit călare», 74r, Eralie călare, 74v, Dracocardos călare, 75r, «Erotocrit călare, cu lance și scut», 76v, Chipriotul, 77r, Dimofan călare, 77v, Chipriotul, 78r, Andromahos căzut de pe cal, 78v, Chipriotul, 79r, Necostratos căzut sub cal, 79v, Chipriotul, 80r, Pistofor călare, 81v, Haridim călare, 82r, Dragomah călare, 83r, Haridim călare, 84v, Criticos, 85r, Tripolim învinis, 86r, «Erotocrit și Aretusa», 87r, «Erotocrit învingându-și rivalul», 87v, «Erotocrit călare», 88r, «Erotocrit, învingător în luptă, primește din mânile Aretusei coroana de aur», 89v – 90r, «Alai împărătesc urmând pe Eralie», 91r, «Aretusa se destăinuie doică sale», 93v, «Aretusa și Frosina», 95r, «Aretusa și Frosina în fața închisorii», 96v, «Aretusa scriind sub un baldachin», 97v, «Erotocrit scriind», 103v, «Erotocrit și Aretusa», 106r, «Erotocrit și Aretusa, destăinuindu-se unul altuia», 108r, «Erotocrit, 109v, «Erotocrit mărturisește tatălui său Pezostrat iubirea pentru Aretusa», 112r, «Erotocrit îl roagă pe tatăl său să-l ajute în dragosteia sa pentru Aretusa», 113r, «Pezostrat cere împăratului mâna Aretusei pentru fiul său», 115r, «Erotocrit și tatăl său», 116r, «Aretusa mărturisește tatălui său dragosteia pentru Eralie», 117r, «Aretusa se plânge Frosinei», 119v,

«Aretusa și Frosina», 120v, «Erotocrit scriind», 124r, «Erotocrit, Aretusa și Frosina», «Aretusa îl dă lui Erotocrit un inel», 126r, «Erotocrit, cu lacrimi în ochi, se desparte de Aretusa», 127r, «Erotocrit sfâtuindu-se cu Polidor», 128v, «Erotocrit își ia la revedere de la părinții și pleacă în pribegie», 129v, «Trei personaje la etajul unei case», 130v, «Erotocrit părăsește țara însoțit de servitorul său Pistentis», 131v, «Împăratul Eraclie și împărăteasa discutând», 132v, «Aretusa pe lac», 134r, «Aretusa și Frosina», 136v, «Curier aducând o scrisoare împăratului», 137v, «Aretusa plângând în fața Frosinei», 138v, «Împăratul Eraclie dojenind-o pe Aretusa», 141r, «Împăratul Eraclie și Aretusa», 145r, «Aretusa este dusă la închisoare», 146r, «Aretusa și Frosina», 150v, «Aretusa la fereastra închisorii», 151v, «Erotocrit în pribegie în țara Egripului», 154v, «Erotocrit ajungând la o cetate», 155v, «Erotocrit odihnindu-se la umbra unui copac», 156v, «Împăratul Eraclie și trei sfetnici», 157v, «Luptători însoțiti de trompetiști, atacă împărăția», 158r, «Doi călăreți atacând un cort cu soldați», 158v, «Tabăra vlahilor», 159r, «Tabăra grecilor», 159v – 160r, «Călăreți în luptă», 161v, «Călăreți», 165v-166r, «Împăratul Eraclie și trei sfetnici», 170v, «Împăratul strângând mâna unui viteaz cu față înnegrită (Erotocrit)», 173r, «Doi împărați într-un cort», 173v, «Călăreț pregătit de luptă», 174r, «Erotocrit travestit», 174v, «Călăreț atacând», 175r, «Erotocrit pregătit de luptă», 175v, «Călăreț cu sabia», 176r, «Erotocrit în luptă», 178r, «Războinic gata să lupte cu Erotocrit», 179r, «Erotocrit luptă cu Pistofer», 179v, «Erotocrit își învinge adversarul», 180r, «Împăratul Eraclie și împăratul Vizantiei», 180v, «Erotocrit, rănit, este dus în cortul împăratului și îngrijit de acesta», 181r, «Pistofer pe catafalc», 183v, «Erotocrit la palatul împăratului», 185r, «Aretusa la fereastra închisorii», 186v, «Erotocrit pe patul de suferință, veghiat de Polidor», 189r, «Erotocrit cere împăratului mâna Aretusei», 191r, «Aretusa este vizitată în închisoare de doi sfetnici», 193v, «Erotocrit travestit în fața ferestrei închisorii», 195v, «Paznicul închisorii», 196r, «Erotocrit travestit», 198r, «Erotocrit stă de vorbă cu Aretusa în închisoare», 201r, «Aretusa și doica Frosina în închisoare», 208r, «Erotocrit, Aretusa și Frosina la fereastra închisorii», 209r, «Pezostrat prezintă împăratului pe fiul său Erotocrit», 210r, «Împăratul și împărăteasa primesc pe Aretusa și Frosina», 213v, «Pezostrat și soția sa primesc cu duioșie pe fiul lor Erotocrit», 214r, «Împăratul Eraclie discutând cu Erotocrit», 214v, «Împăratul Eraclie, Erotocrit și Aretusa», 216r, «Polidor și Erotocrit», 216v, «Împăratul Eraclie îl iartă pe Pezostrat», 217v, «Erotocrit și Aretusa alături de părinții», 218v, «Autoportretul logofătului Petrache».

La fila 218v se află însemnarea copistului: „Zugrăvit de Petrache logofătul. Pisah a scris logofătul Ioniță”. La fila 219v, o altă însemnare precizează data copierii manuscrisului: „S-au scris această carte ce să numește Irotocrit, în orașul Bucureștilor, în zilele Mării și sale Nicolae Petru Mavrogheni voievod. Leat 1787, iulie 1.”

Legătura manuscrisului este acum una modernă, în pânză bej (275 x 195 mm), dar la data la care Vasile Grecu a studiat manuscrisul acesta era legat „în piele roșie, împodobită cu chenare aurite”⁹; manuscrisul a intrat în colecțiile Bibliotecii Academiei Române în 1910, fiind cumpărat de la doctorul Nicolae Chrisokafatos.

Textul manuscrisului românesc 3514, prima dată publicat în integralitate, a fost transcris în 1996 de dl prof. dr. Gabriel Ștrempel, membru de onoare al Academiei Române, și revizuit de îngrijitorul acestei ediții, conform normelor ortografiei actuale, utilizând metoda transcrierii fonetice interpretative, dar păstrând unele particularități de limbă ale originalului. Astfel, s-a avut în vedere transcrierea slovelor chirilice, potrivit valorii fonetice uzuale în epocă: **Ћ** (iati), în poziție mediană urmat de *a*, a fost transcris *e* (5v/nebunească, 21r/împărăteasă), în poziție mediană urmat de *o* consoană a fost transcris *ea* (186r/aseamănă, 94r/pohtescă), **Ѝ** (iaco) în poziție inițială a fost transcris prin diftongul *ia* (103r/iarăși, 104v/iar), în cazul pronumelui personal feminin de persoana întâi a fost transcris *ea*, a fost transcris *ia* prin reunirea diftongului *ia* (106r/i-au, 196r/ia-ți), **Ѝ** (ia) a fost transcris, în poziție medială sau finală, *ea* sau *ia* (209v/ceea, 7v/primejdia), grupul grafic **Ѝ** a fost transcris, în cazul unor verbe de conjugarea a patra, prin *iia* (știia, vorbiia) și *ia* în poziție medială (31v/orânduiala), **Ѡ** (iu) în poziție inițială sau medială a fost transcris prin diftongul *iu* (131r/saraiurile, 1r/temeuri), iar în poziție finală a fost transcris *i* (114r/făcui,

118r/spui), **â** (ius) în poziție medială a fost transcris **â** (120r/decât, 123r/urât), **Ђ** (ior) în poziție medială urmat de *m* sau *n* a fost transcris **â** (63r/câmpie, 63v/pierzând), iar la sfârșitul cuvântului a fost transcris **i**, **î** a fost păstrat în poziție inițială, dar și în poziție finală, în cazul nenotării articolului hotărât **I**, situație în care a fost considerat marcă a acestuia (92r/altu, 105v/impăratu); nu a fost păstrat însă la finalul altor cuvinte (*iubescu, fostu, multu*) în care s-a apreciat că nu are valoare fonemică. În cazul diftongului *ea* aflat în poziție finală, este consemnată monoftongarea lui *la e* (*avea/ave*). Sunt consemnate de asemenea: închiderea lui *e* în poziție posttonică la *i* (*capetele/capitele*), închiderea lui *la â* (*cetățile/cetățale*), păstrarea lui *h* (153r/ohta), păstrarea lui *f* (169v/doftori), păstrarea lui *s* (104r/deșchide), trecerea lui **n** la **r** ca urmare a disimilării consonantice (104r/amânuntul/amăruntul), păstrarea hiatului *e-i* (*strein, streinătăți*), păstrarea hiatului *i-i* (106v/priimi), preiotarea lui *e* la inițială absolută sau la inițială de silabă (excepție făcând formele verbului *a fi* și formele pronumelui personal). Vocala *o* a fost redată prin diftongii *uă* (într-un context de tipul *dăă*) și *uo* (într-un context de tipul *doo*).

Din această perspectivă, am încercat să tratăm în mod unitar grafile susceptibile de mai multe interpretări, fără a uniformiza însă limba textului. Literele omise accidentale au fost întregite, marcând intervenția editorului prin croșete, semnele diacritice (spiritele și accentele) nu au fost reproduse, iar cifrele chirilice au fost înlocuite cu cele arabe. Repetițiile grafice nu au fost consemnate, iar slovele finale suprascrise au fost introduce tacit în text. Antroponimele, uneori cu forme alternative, au fost menținute ca atare, iar termenii arhaici și împrumuturile lexicale au fost explicate la finalul volumului într-un glosar.

Nu în ultimul rând, aducem mulțumiri domnului profesor Gh. Chivu, membru corespondent al Academiei Române, atât pentru informațiile și îndrumările oferite cu multă generozitate pe parcursul definitivării textului, cât și pentru lectura finală a acestuia.

Note

1. David Holton, *Literature and Society in Renaissance Crete*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, p. 211.
2. *Paris et Vienne*, lucrarea pe care Pierre de La Cépède a tradus-o din provensală în 1432, are ca subiect povestea unui Tânăr cuplu a căruia dragoste, deși străbate o seamă de încercări, triumfă în cele din urmă. Au existat nu mai puțin de opt manuscrise, urmate de mai mult de o duzină de ediții și mai multe traduceri, cele mai multe anonime, în italiană, germană, spaniolă, catalană, flamandă etc. Răspândirea sa în Italia, a depășit chiar țara sa de origine, după cum reiese din numeroasele versiuni în versuri și proză, publicate atât la Milano și Verona, Venetia și Treviso. Aceste versiuni italiene se află la originea capodoperei lui Vincenzo Cornaro, tradusă mai târziu și în românește.
3. Dionysios Solomos (8 aprilie 1798 – 9 februarie 1857), poet grec originar din Zakynthos, cunoscut mai ales pentru că a scris *Imnul Libertății*, din care, primele două strofe, pe muzica lui Nikolaos Mantzaros, au devenit imnul național grec în 1865.
4. Giorgos sau George Seferis (martie 1900 – septembrie 1971) a fost cel mai important poet al secolului al XX-lea, Laureat al Premiului Nobel. A avut, de asemenea, o frumoasă carieră de diplomat, culminând cu numirea sa ca ambasador în Marea Britanie între 1957-1962.
5. British Library-Harley Ms 5644, f. 1-264v - Vitzentzos Kornaros, *Erotokritos*, in 15-syllable rhymed couplets (http://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=Harley_MS_5644).
6. Vasile Grecu, *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească*, în „Dacoromania”, Buletinul Muzeului Limbei Române, an I, 1920-1921, p. 32.
7. Eugenia Dima, *Poemul Erotocrit al lui Vincenzo Cornaro în cultura română - Versiunea Alecu Văcărescu*. Iași, Editura Universității „Al. Ioan Cuza”, 2014, p. 13-19.
8. Vasile Grecu, *Op. cit.*, p. 12.
9. Vasile Grecu, *Op. cit.*, p. 16.

Erotocrit
Istorie veșăbită

MANUSCRISUL ROMÂNESC 3514

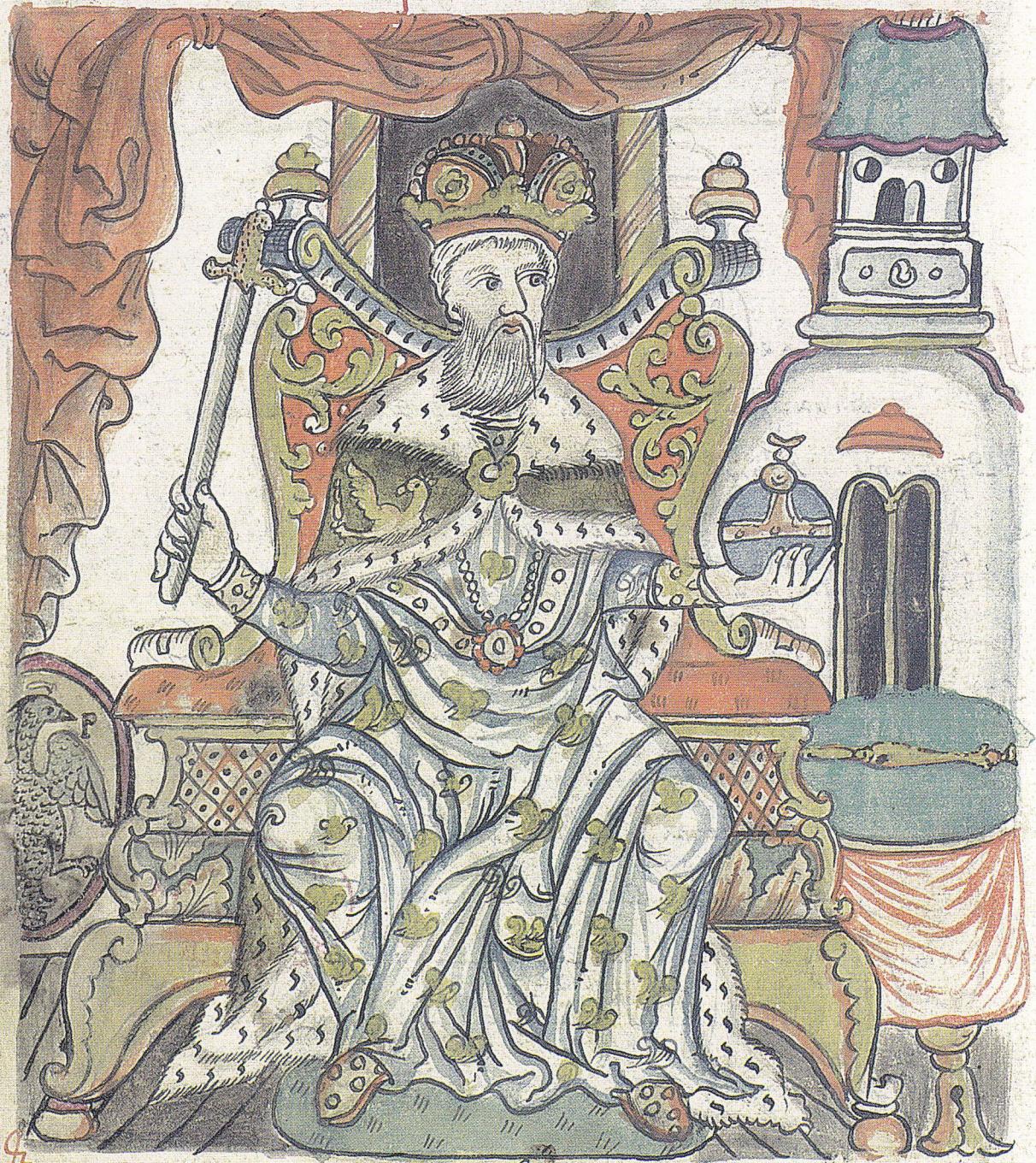

„Кіз'їде міжнародное з'їзд в' Османії. „
„Довгі роки брачеславські в' Польщі. —

၁၁၃၆

spem sau Prezii Carasnei etrusca imperiului romano
 si carnaunata, fosta sa magica adunare regala celor
 Carasnei etrusca spahie

foarte frica de omul de la armenii atunci cum qapă adunase
 epă de la Dacia năștăriță Călugărul preotul moșilor de
 urmă atunci într-o mănăstire frica moșilor epătă
 dănaști de la qapă frica a oaselor

se menține arătător. Deconica **Stănum** mărește foarte în față
mâinile cu frapă a nisipului ei. Iată cum se frapă în anii pofidei

Răpe de spini răzărate la lăzioanele drăguților nisip
arătător de aici în urmă pînă de la capătul lăzării.
Spunându-ți moara dinu mă frapă la
mugă

De la măloasa păpîrăi păpîrăi păpîrăi
Mădărăi hămădiște apărăca

De la măloasa păpîrăi păpîrăi păpîrăi
E că păpîrăi mă înna hămădiște apărăca
Hămădiște apărăca de mădărăi
Căpătăca apărăca păpîrăi păpîrăi păpîrăi
De la măloasa păpîrăi păpîrăi păpîrăi

Was s' as asked to be no longer made
for us by the **ADG**

